

Bausch, de Singel zorgde voor Kantor, Mortier voor Chéreau, De Greef voor Wilson, samen brachten ze Sellars, enz. De Vlaamse cultuur is op zich al open genoeg, krijgt al genoeg impulsen via zijn dicht grenzenet en centraal Europese opdracht, om niet daarbovenop nog eens een gestructureerde jaarlijkse internationale theatermaalstroom te organiseren. Maar is de belangstelling voor het internationale theaterleven wel zo groot? Kan de continue bezoekersstroom de concentratie en intensiteit van een festival vervangen? Laat de constante gastvrijheid sporen na in het eigen huis? En hoe was het vroeger?

In Vlaanderen is een wandeling snel een optocht, een verzameling rap een menigte. Een paar producties op een hoop is dadelijk een festival. Op die manier zijn de festivals ontelbaar. Gestructureerde, recurrente manifestaties waarop theatergroepen gepresenteerd worden zijn er echter nauwelijks. De Wereldtentoonstelling in 1958 heeft België wakker gemaakt, en in haar kielzog ook een festival gebaard. Of twee, een Wereldfestival in Brussel en een Internationaal Theaterfestival in Antwerpen. Enkel het laatste blijft bestaan, onder toezicht van het Feestcomité 1958 en later het stadsbestuur van Antwerpen. Organisator G. Ariën, en vanaf 1971 schepen van cultuur J. Van Elewijck, willen in Antwerpen "de meest vooraanstaande toneelgroepen van West-Europa samenbrengen" om een beeld te geven van "wat de dramatische kunst in Europa vermag en van de verschillende toneelopvattingen der grootste regisseurs van deze tijd." In de eerste, grootste en duurste editie van 1958 wordt die allure een feit: Het Piccolo Teatro voert er de beroemde *Arlucchino Servitore di due Padroni* in een regie van Strehler op; de Old Vic staat er met *Hamlet* en *Henry VIII* (regie Benthall), het Wiener Burgtheater brengt *Don Carlos* (regie Gielen), het TNP van Vilar serveert Marivaux en Molière, het Deutsches Theater introduceert Hacks' *Die Schlacht bei Lobositz* (regie Langhoff), het Schauspielhaus Hamburg onder G. Gründgens signeert *Faust*, de Comédie Française vereert Molière, en de KNS-Nationaal Toneel produceert Miller en Malraux. Een programma dat vandaag niet meer haalbaar, laat staan betaalbaar is. Het zou betekenen dat je, vrij omgezet, theatermakers als Wilson, Zadek, Chéreau, Mnouchkine, Peymann, Bausch en Kantor in één festival zou onderbrengen. Een ongelooflijk aanbod, dat de volgende afleveringen niet meer bereikt wordt. De optie om de belangrijkste Europese gezelschappen, met een stuk dat tot

hun erfgod behoort, uit te nodigen, blijft behouden: dus de Engelsen Shakespeare, de Italianen Goldoni, De Duitsers Schiller en Goethe, de Fransen Molière en Marivaux. In de volgende afleveringen zullen ook nog Théâtre de la Cité (Planchon), Münchner Kammerspiele (Schweikart), Düsseldorf Schauspielhaus (Stroux), Piraikon Theatron, E. de Filippo, Odéon Théâtre (J.L. Barrault), Theater in der Jozefstadt Wien (O. Schenk) e.v.a. in Antwerpen gasten. Niet in dat rijtje passen The Living Theatre met *The Connection* (Gelber), de Tokyo Kid Brothers en *Variaties op een Oedipuscomplex* (De Nieuwe Comedie): het hoort bij een theatervernieuwing die vreemd was aan de opzet van het festival dat zijn lot verbonden had aan grote namen, gevestigde tradities, groot repertoire-toneel. Het schandelijk lage budget moest zich echter al snel tevreden stellen met een beperkt aanbod dat dan nog in sterk verspreide orde in de Koninklijke Vlaamse Opera aangeboden werd, zodat van een gebald, sfeerrijk festival eigenlijk al snel geen sprake meer was. Het festival werd steeds armer en bloedde uiteindelijk in 1975 dood aan een optie die financieel en organisatorisch niet meer haalbaar bleek, aan een subsidieverplichting om een Vlaamse creatie te brengen, aan een veranderd tijds- en theaterklimaat dat zich van erfgod wilde onlasten. Bert Verhoye wijst in zijn aankondiging/grafrede van de editie '74 op de Nieuwe Scène die in het Holland Festival en Avignon schitterde, op het bestaan van Mickery, Théâtre 140, op F. Marijnen en de Studio: factoren die een écht festival zouden kunnen stofferen, maar "waar de h. Van Elewijck duidelijk geen flauw vermoeden van heeft."

Systeem-België

Men kent het systeem-België. Een frank staal is een frank textiel, een regel voor Voeren geldt ook voor Komen. Hoe kan het dan anders dan dat Luik in het expojaar '58 ook een theaterfestival kreeg, het *Festival du Jeune Théâtre*, bedoeld als "hommage aan enkele Franse en Belgische — ook Luikse — groepen, die houden van het Franse theater" maar ook als "brandhaard" en "theatrale beweging". Het festival houdt stand, heeft aanvankelijk een combatief-Franse inslag, celebreert in festivalvorm de eigen cultuur, maar zoekt toch dadelijk naar de nieuwe krachtlijnen daarin, naar het experiment. Liget dat eind jaren '50 nog volledig in het dramavlak, waarbij auteurs als Ionesco, Arrabal, Beckett, Frisch, Dürrenmatt,

Sartre geïntroduceerd worden, dan drumt het Luikse festival vanaf eind '60 mee in de internationale avantgarde met de grote namen Grotowski (*The Constant Prince*), Mnouchkine (*La Cuisine*), Living Theatre (*Antigone*), Barba (*Ferai*), Bread and Puppet (*The Cry of the People for Meat*), La Mama (*Medea*), e.v.a. Pas op dat moment ontstaat eigenlijk het zgn. Franstalige Jeune Théâtre dat met

groepen als Théâtre-Laboratoire Vical (met T. Brulin als regisseur), E.T.M., Banlieue, te gast is in Luik. Maar het Festival du Jeune Théâtre is geen spreekbuis, geen verzamelaarsplaats voor die jonge garde die Brussel als standplaats verkiest. Het festival blijft zich eerder als groot Franstalig forum opstellen, en als doorgeefluik voor wat er internationaal en nationaal (b.v. De Keersmaecker stond hier met bijna al haar producties) zoal aan de hand is. De keuze tussen marge en monument ligt soms moeilijk: staan in '75 Théâtre National, Comédie Française en TNP op de speellijst, dan worden die in '76 afgelost door Bob Wilson (*Einstein on the Beach*), Club Teatro (*Sacco*), El Teatro Campesino (*La Carpa de los Rasquachis*) en La Mama (*Electra*). De aarzeling tussen themawerking en toevallige samenloop is voelbaar. Het festival wil eigenlijk alles tegelijk zijn: uitstalraam voor het eigen Franstalige theatergetuigen (de breed Franse gedachte: België, Frankrijk, Canada, Senegal, enz.), reflectie van het buitenlandse theater- en dansaanbod, motor voor het kinder- en jeugdtheater, springplank voor het onbekende. Veelzijdigheid is haar profiel, toont zich in het anthologische overzicht als terecht belangrijk, maar het verklaart meteen waarom Luikse groepen als Groupov, Cirque Divers, Théâtre de la Place,